

© Бурдяк В. І.

частной жизни человека.

Для этого необходимо признать трансцендентный характер социокультурных оснований политической социализации. Такая трансформация даст возможность для всестороннего анализа реальных социальных и культурных форм, детерминирующих политическую социализацию.

Вхождение Украины в мировое социокультурное пространство, которое происходит на основе развития творчески ориентированной личности, проблемами которой и занимается кафедра философии, социологии и менеджмента социокультурной деятельности государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», и определяет главные направления реформирования общества и развития человека. А сегодня приоритеты развития такой личности могут в корне изменить фундаментальное понимание влияния на политическую социализацию человека.

В таком случае категорически повышается роль образования вообще и высшего образования в частности. Задача образования состоит в приобщении человека к культурным ценностям науки, искусства, нравственности, права, экономики, т.е. в превращении природного человека в культурного. В связи с чем, значение образования можно рассматривать как освоение и сохранение культурных норм с ориентацией на будущее, в основе которого должно лежать культурное самоопределение человека. Условие осуществления такого процесса заключается в реализации человеком своего выбора в новом социокультурном пространстве.

Тогда государство может направить свои усилия на реализацию и самореализацию человека в обществе. В противном случае катастрофические последствия развития государства трудно предсказать. К сожалению, предложенный на 2016 год бюджет предусматривает на образование самую маленькую статью расходов.

Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод, что политическая социализация, являясь чрезвычайно сложным и разнонаправленным социокультурным процессом, влияет не только на формирование личности, но и на становление человека как субъекта политики, ее создателя. Это и должно быть одним из приоритетов нашего государства.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Политическая социализация. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uchebnik-online.com/133/1656.html>.
2. Социологический энциклопедический словарь / [редактор-координатор Г. В. Осипов]. – М.: Издательская группа «ИНФРА М-НОРМА», 1998. – 488 с.
3. Линней К. Философия ботаники / К. Линней. – М.: Наука, 1989. – 456 с.
4. Easton D. Children and the Political System | D. Easton, J. Dennis/ - N. Y.: McGraw-Hill, 1969. – 164 p.

Віра Бурдяк – доктор політичних наук, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

УДК 327(497.2):061.1

ТРУДНОЩІ АДАПТАЦІЇ БОЛГАРІЇ ДО ЧЛЕНСТВА В ЄС

У статті досліджено інтеграцію Болгарії до Європейського Союзу та початковий період розвитку держави в умовах цієї спільноти. Проаналізовані напрями інтеграційних вимог ЄС до Болгарії, зміни і діяльність урядових команд та провідних політичних партій. Наголошено, що інтеграційний процес, який переживає держава неоднозначний, з точки зору способів подальшого розвитку і кінцевих результатів, великих протестних настроїв громадян, а також застосування колосального досвіду модернізації всіх сфер суспільства,

трансформації державного устрою та економіки Болгарії, для досягнення рівня країни-члена ЄС.

Ключові слова: Республіка Болгарія, політичні партії, парламентські та президентські вибори, європейська інтеграція, Європейський Союз.

ТРУДНОСТИ АДАПТАЦІИ БОЛГАРИИ К ЧЛЕНСТВУ В ЕС.

В статье исследованы интеграция Болгарии в Европейский Союз и начальный период развития государства в условиях данного сообщества. Проанализированы направления интеграционных требований ЕС к Болгарии, изменения и деятельность правительственных команд и ведущих политических партий. Отмечено, что интеграционный процесс, который переживает государство неоднозначный, с точки зрения способов дальнейшего развития и конечных результатов, крупных протестных настроений граждан, а также применения колоссального опыта модернизации всех сфер общества, трансформации государственного устройства и экономики Болгарии, для достижения уровня страны-члена ЕС.

Ключевые слова: Республіка Болгарія, політичні партії, парламентські та президентські вибори, європейська інтеграція, Європейський Союз.

THE DIFFICULTIES OF ADAPTATION OF BULGARIA TO THE EU MEMBERSHIP.

The article examines the integration of Bulgaria into the European Union and the initial period of development of the state in terms of this community. Analyzed the integration requirements of the EU to Bulgaria, changes and government teams and leading political parties. It is noted that the integration process, which is experiencing a state of ambiguous from the point of view of further development and end-results, large-scale protests of citizens, as well as the use of the enormous experience of modernization in all spheres of society, the transformation of government and of the Bulgarian economy to achieve the level of a member country of the EU.

Keywords: Republic of Bulgaria, political parties, parliamentary and presidential elections, European integration, European Union.

Постановка й актуальність дослідження. Об'єктивний і закономірний процес глобалізації, як один з основних факторів сучасного соціально-економічного прогресу, системотворчий елемент світової політики, втягнув всі країни, в т.ч. і Болгарію, в свою орбіту. Посилення спільності світової економіки, ускладнення і взаємне переплетіння господарських процесів, які змушують шукати нові шляхи для відстоювання національних державних інтересів на світовій арені, водночас спонукали вибір Республікою Болгарія (РБ) важливого рішення – вступу до Європейського Союзу. Це рішення підсилив ще й крах інших «інтеграційних угруповань», до яких вона входила, як країна соціалістичного табору – Ради Економічної Взаємодопомоги й Організації Варшавського Договору.

Мета статті полягає в виявленні позитивів і труднощів у розвитку Болгарії в період адаптації до європейської спільноти.

Останні дослідження і публікації. В українській політичній науці відсутні статті чи монографії, в яких би досліджувалися процеси інтеграційного розвитку цієї балканської країни, тому заявлена тема наукової розвідки недостатньо представлена в науковій літературі. Більшість науковців, досліджуючи розширення Євросоюзу на Схід, не розглядають конкретно проблеми інтеграції Болгарії в ЄС, обмежуючись лише теорією інтеграції, правовими аспектами функціонування ЄС, проблемами економічної співпраці між країнами-членами спільноти, перспективами розвитку об'єднання після розширень. До проблем інтеграції Болгарії дослідники звертаються лише в межах розширення ЄС на Схід і не особливо заглиблюються в аналіз становища держави як напередодні вступу, так і після входження до ЄС. Болгарські вчені – Г. Карасімеонов, І. Баєва, С. Герджіков, Є. Калінова, Д. Божілов розглядають євроінтеграційні процеси дотично, у контексті інших політологічних проблем. У вітчизняній науковій думці також недостатньо спеціальних досліджень,

присвячених розвитку інтеграційних процесів Болгарії в ЄС, що й спонукало автора до аналізу цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після чотирьох десятиліть правління Комуністичної партії і важкого переходу до демократії, Республіка Болгарія обрала європейський шлях розвитку у складі ЄС, вирішила стати частиною найбільш передових і розвинених країн світу з політичної, економічної та соціальної точок зору. У 1999 р. на засіданні в Гельсінкі Європейська рада прийняла рішення про задоволення заявки Болгарії, в якій вона висловила прагнення вступу до Євросоюзу з політичних причин, що мало життєво важливе значення для майбутнього розвитку держави. ЄС цим рішенням намагався уникнути появи нестабільності в центрі свого східного кордону, який був під ретельним контролем Росії. Для Болгарії це означало глибоку схильність до верховенства закону, демократії і вільної ринкової економіки, які діяли в ЄС. Тож ЄС зробив новий крок на шляху до об'єднання континенту, поділеного історією й ідеологією, визнав ту реальність, що Європа не може обійтися без Болгарії, яка підтримує політику цієї спільноти.

Існували побоювання, що обидві сторони у день вступу Болгарії в ЄС – 1 січня 2007 р., вважатимуть, що питання закриті і призупинять подальшу активну інтеграцію. Фактично це був кінець лише певного етапу, розпочатого у 1999 р., після якого обидві сторони започаткували новий етап.

Політичні реалії свідчать, що у Болгарії з кінця ХХ ст. визначилась лінія на загальну цивілізаційну «маятникоподібність» демократичного політичного режиму, яка продовжується і в ХХІ ст. Дві основні політичні сили Болгарії ведуть боротьбу за швидші демократичні зміни і легітимне здобуття влади. Загальне прагнення вступу до НАТО й ЄС, правлячої й опозиційної партій на межі тисячоліть, виступало певним фактором, що пом'якшував конфлікти між ними.

У Болгарії (після 1989 р.) дев'ять разів проводилися парламентські вибори (п'ять разів достроково), в яких брали участь десятки партій і блоків, але лише одиниці з них долали 4% бар'єр і проходили до парламенту – Народних Зборів. Незалежно від того, що у 1990 р. існувала одна виборча система, а починаючи з 1991 р., вже інша, результати були схожі і біполярна модель зберігалась. Кожна виборча кампанія супроводжувалася появою нових та розпадом старих коаліцій.

У ХХІ ст. Болгарія ввійшла зі значними економічними труднощами, протистоянням у парламенті стосовно ставлення до військового втручання країн НАТО в справі Югославії, нестабільними відносинами з Росією. Після виборів 2001 р. до влади в державі прийшла нова коаліція партій, яка обіцяла економічний порятunek населенню та технократичну ефективність. Національний рух Симеон Другий (НРСД) набрав 42,7% голосів, а в результаті перерозподілу голосів тих політичних сил, які не подолали 4% бар'єру за пропорційною системою – здобув рівно половину (120) депутатських мандатів.

Новий прем'єр-міністр (2001-2005) Симеон Сакскобургготський – колишній болгарський цар (повне ім'я – Симеон Борисов Сакс-Кобург-Гота) обіцяв відчутне економічне покращення для населення «впродовж 800 днів». У серпні 2001 р. уряд прийняв економічну програму, в якій поєднав крайні ліберальні підходи і відвертий лівий популізм. Подібне розмивання меж у програмі та відсутність ідейних рамок були вигідні лідеру НРСД, як частина виробленої тактики для досягнення стратегічних цілей – європейської інтеграції Болгарії. Цих цілей уряд Симеона майже досягнув, оскільки підготовча робота була проведена в період його діяльності. Він увійшов в історію держави як уряд, що віддав один із міністерських портфелів етнічному турку вперше після здобуття Болгарією незалежності в 1878 р.; включив багато жінок у свій виборчий список, збільшивши їх частку в Народних Зборах із 7,5% до 25,4%.

Вже у лютому 2002 р. уряд прийняв «Національну стратегію прискорення переговорів про вступ до ЄС». Завершуючи переговорний процес приєднання (2000-2004 рр.), Болгарія за висновком Європейської Комісії (ЄК), в основному виконала Копенгагенські критерії: сформувала діючу ринкову економіку; демократичну державу, яка гарантувала дотримання прав людини; в цілому узгодила національне законодавство з загальним правом ЄС (acquis

communautaire). Однак, обіцяного покращення життя населення у ці роки РБ не досягла. У 2000-2004 рр. безробіття дійшло до 20%, а чверть населення жила за межею бідності. Уряд НРСД досяг успіхів у деяких реформах, невиконаних попереднім урядом Союзу Демократичних Сил (СДС), зокрема скоротив надмірну роль держави в економіці, досяг щорічного економічного зростання до 4-4,2%; забезпечив належні темпи економічної реформи для вступу в ЄС. Тож обіцянки уряду про економічний добробут різко контрастували з очевидною бідністю пересічних болгар.

Реформи не поліпшили рівня життя, що призвело до падіння рейтингу НРСД, і тривожного наслідку – розчарування в політичних партіях як агентах позитивних змін. Болгарію (і Румунію) не прийняли в ЄС 1 травня 2004 р., як інші країни ЦСЄ, адже вона не виконала ряд вимог ЄС, необхідних для вступу. Втім, через рік, 25 травня 2005 р. було підписано Договір про приєднання РБ до ЄС з 1 січня 2007 р., за який проголосував Європейський парламент (ЄП). У Договір включили захисне положення, яке дозволяло відкласти приєднання ще на рік, якщо до 2007 р. Болгарія не усуне недоліки, відмічені ЄК.

Від термінування прийняття Болгарії до ЄС дуже обурило болгарське суспільство і посилило негативне ставлення до уряду. Заслуга Симеона в тому, що він опинився в потрібному місці в 2001 р. і зумів узяти владу в свої руки. Партії, які б за його відсутності заповнили політичний вакуум, без сумніву, мали б гірші результати. Однак, парламентські вибори 2005 р. НРСД програв і це поклато край політичній кар'єрі Симеона Сакскобургготського.

Фаворитом виборів 2005 р. стала Болгарська соціалістична партія (БСП), яка реформувалася, включила в свою програму вступ до ЄС і пом'якшила напередодні виборів свою риторику щодо ринкових реформ. Вступ і перші кроки в ЄС, РБ пройшла під керівництвом коаліційного уряду прем'єра Сергія Станішева (2005-2009). Червневі 2005 р. вибори НЗ не принесли жодній партії перемоги, й уряд з великими труднощами створили лише у серпні 2005 р., на основі широкої коаліції різних політичних сил: 8 міністрів від БСП, яка отримала найбільшу кількість місць у парламенті, 5 міністрів від НРСД і 3 міністри від Руху за права і свободи (РПС). С. Станішев вважав, що трипартійна коаліція – ознака європейської інтеграції, економічного зростання і соціальної відповідальності, «широкий коаліційний формат кабінету це знак Брюсселю, що європейська інтеграція є нашим основним пріоритетом».

Пріоритетне завдання – підготовка до вступу в ЄС, відіграло стабілізуючу роль у діяльності коаліційного уряду. Орієнтація на ЄС визначила межі політики і змусила кожен політичну силу йти на компроміси, попри свої цілі і тактичні підходи. У настроях суспільства і розстановці позапарламентських політичних сил відбулось певне дистанціювання від урядової коаліції, що виявили підсумки виборів до ЄП і місцевих органів влади у 2007 р. У РБ з'явилась нова партія «Громадяни за європейський розвиток Болгарії» (ГЕРБ), Ця права партія ввійшла в Європейську народну партію (ЄНП). Процес структурування політичного простору в РБ продовжувався, а партійна система все ще не набула чіткості і стійкості. Опозиція кілька разів оголошувала уряду С. Станішева вотум недовіри, мотивуючи це появою відкритого невдоволення в деяких сферах (освіті, охороні здоров'я) та негативними оцінками ситуації з корупцією й організованою злочинністю у моніторингових доповідях ЄК.

Влітку 2009 р. знову відбулися вибори до ЄП і парламенту Болгарії. За підсумками виборів ГЕРБ делегував до ЄП 5 членів, БСП – 4, РПС – 3, партія «Атака» і НРСД – по 2, СДС – 1, які, відповідно ідеологічної зорієнтованості, примкнули до груп ЄНП, ПЄС, євролібералів, а делегати від партії «Атака» до європейських націоналістів. Вибори до парламенту правляча коаліція програла, а опозиційна партія ГЕРБ здобула 116 з 240 місць у НЗ, тобто майже половину. Після виборів 2009 р. у РБ сформувалася партійна система з двома партіями – лівою БСП і ліберально-консервативною партією ГЕРБ. Але жодна з них не могла самостійно сформувати уряд, тобто потрібно було домовлятися про коаліцію з малими партіями. Втім, прем'єр Бойко Борисов відмовився від коаліційного принципу формування уряду і заявив, що основна мета уряду ГЕРБ – гарантувати і здійснювати європейський

розвиток країни. Зазначимо, що уряд намагався виконати свої передвиборні обіцянки.

Восени 2011 р. у Болгарії пройшли президентські вибори, на яких перемогу отримав кандидат від правлячої консервативної партії ГЕРБ Росен Плевнелієв. Він здобув 52,5% голосів виборців. Його опонент – кандидат від БСП Івайло Калфін набрав 44,7% голосів. 23 січня 2012 р. Р. Плевнелієв став Президентом Болгарії. Тож впродовж двох років всі державні інститути в РБ контролював ГЕРБ. Від нього залежав вибір політики, якої РБ дотримувалася в цей період. Нового Президента Болгарії громадськість до 2009 р. не знала. Він активно займався бізнесом у сфері будівництва й управління нерухомістю, а в політиці участі не брав. Після виборів до НЗ у 2009 р. за пропозицією прем'єра, він став міністром регіонального розвитку і благоустрою. У вересні 2011 р., менше ніж за два місяці до виборів, його висунули кандидатом у Президенти від правлячої партії. Вперше з 1989 р. у Болгарії Президентом став кандидат, який не брав активної участі в політичному житті країни і був безпартійним.

Ще до виборів Р. Плевнелієв заявив, що гордий з того, що в останні 20 років не був одним з тих політиків, яких було багато, але жодному з них так не були близькі ідеї державності, як йому. Він визначив політику, очоленого інституту влади, як прагматичну, динамічну модель досягнення конкретних результатів. З Росією, на його думку, болгар «завжди пов'язують дружні зв'язки, які будуть розвиватися й надалі. Болгарія ніколи не буде «троянським конем» для Росії в Європі, навпаки, ми завжди будемо дверима Росії для Європи і дверима Європи для Росії». Втім, очевидно, що Президент дотримувався спільної лінії уряду ГЕРБ у всіх питаннях, пов'язаних з політикою офіційної Софії, в т.ч. і щодо Росії. Прем'єр Б. Борисов, пояснюючи рішення висунути кандидатом на вищу посаду в державі саме Р. Плевнелієва, назвав його «своєю людиною в Брюсселі». Втім, болгари вважають, що це найперше «своя людина» самого Борисова.

Здобувши членство в ЄС, Болгарія змогла розраховувати на отримання необхідної фінансової підтримки і збереження своїх інтересів на міжнародній арені. Хоч РБ лише наближено відповідала критеріям і умовам співробітництва з ЄС (єдність національних інтересів, схожість соціально-політичних систем, (не)порівняння рівнів розвитку, взаємодоповнюваність економік, спорідненість культур, мов, історичних традицій та релігії), але значних дискусій щодо її вступу в єдину європейську сім'ю в 2007 р. не було.

Водночас, за роки, що минули з моменту коли Договір про приєднання Болгарії та Румунії до ЄС набув чинності, багато що змінилося. Вказуючи на позитиви європейської інтеграції Болгарії, наголосимо, що країна знову зайняла своє місце в Європі, яке на десятиліття покинула через мінливість історії. РБ проводить нову міжнародну політику, яка дає значні переваги. Вона стала частиною провідного співтовариства демократичних і розвинених країн, які солідарні з нею і підтримують її. Лише по лінії структурних фондів у 2007-2013 рр. ЄС надав Болгарії майже 6 млрд. 700 млн. євро, але до 2009 р. в державі виникали проблеми з освоєнням цих коштів. Нині, як відмічає ЄК, ситуація нормалізувалася. Тож болгарі очікують, що в наступні програмні періоди кошти для країни будуть збільшені. За роки членства в ЄС Болгарія висунула двох успішних єврокомісарів – Меглену Куневу, номіновану Комісаром 2008 р. і Крісталіну Георгієву, яка стала найкращим комісаром ЄС в 2010 р. У ході складного вибору керівників місій ЄС у світі, колишній болгарський прем'єр-міністр Філіп Дімітров став послом ЄС у Грузії.

До кінця 2011 р. Болгарія виконала надану їй квоту на призначення чотирьох керівників дирекцій і одного заступника гендиректора в структурах ЄС. Країна серйозно представлена в статистичній службі Євростат, правовій службі ЄК та генеральних дирекціях «Землеробство», «Регіональна політика» і «Зайнятність». Країни ЄС – основний торговельний партнер РБ. Хоч обмеження в доступі до трудових ринків країн-членів ЄС ще не повністю скасовані, сотні тисяч болгар працюють у країнах ЄС і лише в 2012 р. відправили в РБ майже 700 млн. євро, що перевищує розмір іноземних інвестицій у країні.

Незважаючи на явні переваги членства в ЄС, чергова річниця вступу країни в ЄС викликає і суперечливі почуття. Початковий ентузіазм проведення реформ знизився, РБ залишається найбільш бідною країною ЄС, і громадяни не відчують у матеріальному плані

переваг від членства. Країну критикують за корупцію і організовану злочинність, через що судова система й охорона внутрішнього правопорядку постійно є об'єктом моніторингу з боку ЄК. Попри світову фінансову кризу, використовується лише мала частина наданих країні коштів з єврофондів і ще не створений адміністративний ресурс з метою подолання даної проблеми. Ці факти породжують в болгарському суспільстві скептицизм, який підтверджується апатією щодо шостої річниці членства.

Аналітики ЄС вважають, що у громадян Болгарії та Румунії спосіб мислення ще не став «європейським». Адже країни розглядають ЄС як «швидку допомогу», яка повинна вирішувати всі питання, коли їм знадобляться гроші. Поступово й особливо під час кризи, це мислення змінюється і болгари починають розуміти, що легких грошей не буває.

Економічні негаразди в Болгарії проєктуються на діяльність правлячої верхівки і викликають до неї негативне ставлення. У лютому 2013 р., коли у РБ розпочалися багатотисячні протести проти підвищення цін на електроенергію та політики уряду Борисова, сім чоловік вчинили самоспалення (п'ятеро з них загинули) і як мінімум два поліцейських були поранені. Б. Борисов тоді подав у відставку, заявивши, що він не хоче бути частиною влади, при якій поліцейські б'ють людей. Суспільство звинуватило уряд у зростанні цін, але він лише виконував передвиборні обіцянки: закриття чотири блоку діючої АЕС в Козлодуй і проєкт будівництва АЕС «Белене», як недосконалий, надто затратний і небезпечний. Болгари погодилися з урядом на референдумі щодо закриття АЕС у січні 2013 р. Ніхто не замислювався, чи вважав за краще промовчати, що імпорту електроенергії втричі вищий і неминуче призведе до зростання цін.

Новообраний прем'єр і за сумісництвом глава МЗС Болгарії Марін Райков відразу ж зайняв відсторонену позицію щодо Москви. Президент Р. Плевнелієв заявив, що одним з головних завдань нового кабінету є комплексна перевірка всіх ціноутворюючих елементів в тарифах на електроенергію. Тож М. Райков сказав, що «не буде вживати авантюри» і не допустить зовнішнього втручання в енергетику. Економічний курс РБ загрожує російським енергетичним проєктам в цій країні. На думку аналітиків, М. Райков мав на увазі в першу чергу відносини з РФ. З спільних проєктів Москви та Софії на порядку денному залишився, по суті, лише газопровід «Південний потік».

Свою роль зіграло і те, що М. Райков перебував у конфлікті з послом РФ в Софії Ю. Ісаковим. Будучи заступником глави МЗС, М. Райков відмовив послу поставити в РБ пам'ятник радянському підводному човну, пояснивши це тим, що з вини Росії під час Другої світової війни затонув болгарський корабель. А під час війни в Косово в 1998-1999 рр. М. Райков відмовився надати повітряний коридор літакам російських ВПС. Втім, новий прем'єр не зміг значно вплинути на відносини двох країн, адже він очолював тимчасовий уряд з березня по червень 2013 р., до часу проведення нових виборів.

Президент представив прем'єра і новообраних міністрів, як незалежні фігури, не пов'язані з колишньою політичною елітою. Це було важливо для того, щоб продемонструвати електорату розрив з урядом, яким він був невдоволений і показати ЄС та зарубіжним інвесторам, що Болгарія підтримує сувору податкову політику і не витратить більше, ніж планує по бюджету.

Після травневих дострокових парламентських виборів 2013 р. до влади прийшов прем'єр-технократ Пламен Орешарські (коаліційний уряд створили партії БСП, РПС і «Атака»). Коаліція ледь нараховувала половину депутатів у парламенті, і повністю залежала від націоналістичної «Атаки». Погоджуючи склад нового уряду з Президентом, П. Орешарські заявив, що «ми пропонуємо нове міністерство, яке народилося в результаті попередніх аналізів, які показали, що одним з найслабших наших моментів є відсутність проєктів у прогресивному ступені, за допомогою яких ми б освоювали безперешкодно європейські фонди. Я пропоную міністерство інвестиційного проєктування, яке займатиметься, найперше проєктуванням і матиме профіль дещо відмінний від регіонального міністерства». Втім, цей уряд абсолютно бездумно призначив головою Державного агентства Національної безпеки 32-річного медіа-магната, члена РПС, Деляна Пеевські, який вже був у

2007 р. звільнений з уряду через звинувачення в корупції. Тож, цілком зрозуміло, що болгари не бажали бачити в НЗ нікого з діючих політиків. Побоюючись, що ситуація в країні вийде за правові межі, міністр внутрішніх справ Болгарії заявив: «Якщо ми дозволимо протестам тривати довго, ці люди не зможуть знайти реальний механізм для вирішення своїх проблем, і тоді це буде першим кроком до радикалізації».

Обрання нового уряду не зупинило безперервних протестних виступів, які прем'єр вважав неконструктивними, адже протестуючі вимагали лише відставки уряду і не йшли на діалог, щоб точніше висловити свої претензії.

П. Орешарські вважав, що протести лише посилюють нестабільність у РБ, що негативно позначається на економіці і соціальному становищі громадян. Він заявляв, що готовий до такого важкого початку роботи на посаді прем'єра, адже політичні опоненти в союзі з олігархічними колами, дуже сильні, і не припиняють спроб відвоювати втрачені позиції. «Я уявляв собі, – казав він, – що мандат буде важким, і для цього були всі об'єктивні передумови. Сам факт того, що вже на третій день роботи уряду з'явилася група людей і зажадала моєї відставки, став першим сигналом початку організованої боротьби проти нової влади. Звичайно, призначення Пеевські було великою помилкою і послужило різкому посиленню протестного руху в країні. Втім, я вважаю, що уряд робить все, щоб почути протестувальників і врахувати їхню думку. На жаль, ніяких конструктивних кроків з їх боку ми поки не бачили». Президент також висловив надію, що знайде підхід для стабілізації обстановки в країні.

Тож у РБ з першого дня роботи П. Орешарські почалися протести проти нового уряду, приводом для яких стало призначення К. Тіхолова на посаду міністра інвестиційного планування і Д. Пеевські на вказану посаду. Заміна цих політиків не заспокоїла демонстрантів, які вже вимагали повної відставки уряду. Впродовж 2013-2014 рр. опозиція ініціювала п'ять безрезультатних голосувань щодо вотуму недовіри уряду (2 жовтня, 17 жовтня в 2013 р., 12 лютого, 30 травня, 13 червня у 2014 р.). 23 липня П. Орешарські подав у відставку і парламент підтримав це рішення – 180 депутатів проголосували за відставку. Однак, жодна з парламентських партій не бажала формувати уряд, тож Президент Р. Плевнелієв оголосив про створення службового кабінету міністрів, який очолив Георгі Блізнашкі. 27 липня лідери чотирьох партій: «ГЕРБ», «БСП», «РПС» і непарламентської «Болгарія без цензури» домовилися про призначення позачергових виборів до Народних Зборів на 5 жовтня 2014 р. цю дату підтвердив і Президент Болгарії.

Висновки. Тож, очевидно, що інтеграція Болгарії в ЄС – складний процес, важкий для болгарського суспільства. Він не може завершитися швидко чи в короткостроковий період. Політичні партії, виражаючи волю свого електорату, відстоювали інтереси громадян, відображали їх у своїх програмах. Болгарія досягла значних успіхів, здобувши членство в ЄС. Втім, щоб відповідати вимогам ЄС, їй доведеться подолати ще багато труднощів.

Інтеграційний процес, який переживає держава неоднозначний, з точки зору, способів подальшого розвитку і кінцевих результатів, великих протестних настроїв громадян, а також застосування колосального досвіду модернізації всіх сфер суспільства, трансформації державного устрою та економіки Болгарії, для досягнення рівня країни-члена ЄС. Якщо виділити найголовніші плюси для Болгарії від членства в ЄС, то вони полягають у наступному: модернізація політичних інститутів Болгарії; зміни в економічній сфері країни; збільшення надходжень у казну за рахунок європейських фондів; вільне пересування болгарських громадян по території ЄС; можливість спеціалістам знайти високооплачувану роботу в країнах ЄС.

Слід також наголосити, що євроінтеграційний досвід Болгарії актуальний для України, яка вбачає шлях подальшого розвитку в європейській інтеграції, і тому, що Україна як і Болгарія має глибокі культурні відмінності між двома реаліями (сучасним станом розвитку держави і спільнотою ЄС), що може стати ключовим чинником в її просуванні в напрямі європейської інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герджиков С. Хаос и ред след комунизма / С. Герджиков. – София: Екстрем, 1998. – С. 375; Божилов Д. Каквисашансовете на БСП за власта? / Д. Божилов // 24 часа. – 2002. – 26 януари; НародноесобраниеБолгарии[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
2. Бъчварова Р. Големиочаквания и къмтози 6 април / Р. Бъчварова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.capital.bg/show/index.php?broi=2003-13&page=5-13-1&rubr=komentar>.
3. Бурдяк В.І. Республіка Болгарія на зламі епох: політична трансформація суспільства / В.І. Бурдяк. – Монографія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 318-321.
4. Laver M., Benoit K. Party Policy in Modern Democracies / M.Laver, K.Benoit. – New York, Routledge, 2006. – P. 64.
5. Новый болгарский парламент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politjournal.ru/index.php?action=Articles&dirid=40&tek=3907&issue=113>
6. Новый президент Болгарии [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://kpravda.com/novuj-prezident-bolgarii/>
7. Как вступление в ЕС отразилось на странах-новичках [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.telegraf.in.ua/topnews/2013/12/21/kak-vstuplenie-v-es-otrazilos-na-stranah-novichkah_10033859.html
8. В Болгарии тот же ГЕРБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.gazeta.ru/politics/2013/05/13_a_5318937.shtml
9. После митингов правительство Болгарии ушло в отставку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.segodnya.ua/world/Posle-mitingov-pravitelstvo-Bolgarii-ushlo-v-otstavku.html>
10. Победивший на выборах Росен Плевнелиев из партии ГЕРБ противсоздания баз МЧС России вдоль газопровода[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestia.ru/news/505483>
11. Смена власти в Болгарии может навредить России: новый премьер давно поссорился с послом РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.com/world/14mar2013/marinraikov.html>
12. В Болгарии проходят досрочные парламентские выборы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://world.lb.ua/news/2013/05/12/199128_bolgarii_prohodyat_dosrochnie.html
13. Пламен Орешарски представил президенту Болгарии новое правительство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novinite.ru/articles/3081>
14. В столице Болгарии снова прошел антиправительственный митинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2013/07/05/1148994.html>
15. Новое правительство Болгарии обнаружило в бюджете дыру около одного миллиарда евро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kp.ru/daily/26100.5/2998145/>
16. Bulgarian Parliament Approves Government Resignation. SofiaNewsAgency[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.2bmoto.com/search/info/Bulgarian%20parliamentary%20election%2C%202014>
17. Внеочередные выборы в Народное собрание Болгарии состоятся 5 октября [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.newsbg.ru/obschestvo/89-obschestvo/9312-vneocherednye-vybory-v-narodnoe-sobranie-bolgarii-sostojatsja-5-oktjabrja.html>